

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری

«اداره مطالعات و مقررات بانکی»

پیشگیری از سوءاستفاده عوامل جنایتکار

از نظام بانکی جهت پول شویی

از انتشارات کمیته نظارت بانکی بال

مستقر در بانک تسویه بین‌المللی

(دسامبر ۱۹۸۸)

ترجمه: عبدالمهدی ارجمندنژاد

گروه مطالعاتی بانکی و اعتباری

بهمن ۱۳۸۴

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	پیشگفتار مترجم
۳	پیشگیری از سوءاستفاده عوامل جنایتکار از نظام بانکی جهت پول شویی
۳	مقدمه
۶	بیانیه اصول
۶	۱- هدف
۶	۲- شناسایی هویت مشتری
۷	۳- تطبیق با قوانین
۸	۴- همکاری با واحدهای مجری قانون
۸	۵- پایبندی به بیانیه
۹	ماخذ

«بسمه تعالی»

پیشگفتار مترجم

از جمله مباحثی که امروزه مورد توجه ناظران بانکی - چه در عرصه ملی و چه در پهنه بین‌المللی - قرار گرفته است مقوله مبارزه با پول‌شویی و پیشگیری از سوءاستفاده عوامل جنایتکار از نظام بانکی برای این منظور است.

پول‌شویی به عنوان فرآیندی تعریف شده است که در طی آن عوامل جنایتکار سعی می‌کنند تا با پنهان ساختن ماهیت و منشاء غیرقانونی مال حاصل از ارتکاب جرم، ظاهری قانونی به آن دهند. بانکها و موسسات مالی، بستر اصلی برای انجام این اقدام هستند. پدیده پول‌شویی علاوه بر آثار زیان‌بار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، شهرت بانکها و موسساتی را که خواسته یا ناخواسته درگیر آن شده‌اند، به طور جد زیر سؤال می‌برد. البته، مبارزه با پول‌شویی در وهله نخست برعهده نیروهای انتظامی و دیگر واحدهای مجری قانون است و همکاری ناظران بانکی و بانکها با این مراجع، از آن رو صورت می‌گیرد که وجود هرگونه شائبه درخصوص همکاری بانکها با عوامل جنایتکار ممکن است با سرعت و شدت هرچه تمام‌تر؛ به اعتبار آنها لطمه وارد آورد. هم‌زمان و همگام با افزایش و پیچیدگی اقدامات عوامل جنایتکار در این مورد، حساسیت و نگرانی مراجع فعال در زمینه امور بانکی افزایش یافته؛ آنها را به سمت تدوین مقالات، اسناد و دستورالعمل‌هایی سوق داده است که همچون راهنمایی جامع، یاریگر ناظران و دست‌اندرکاران امور بانکی در تمامی کشورها باشند.

البته مبارزه با پول‌شویی به اقدامات تئوریک محدود نشده و امروزه مجامع بین‌المللی و کشورهای مختلف با یک عزم همگانی، اقدام به ایجاد واحدهای مختلف و

انعقاد معاهداتی نموده‌اند که هدف غایی آنها، برخورداری از جهانی عاری از پول‌شویی است. امضای پیمان‌نامه (کنوانسیون)های مختلفی همچون پیمان‌نامه وین^۱ و شورای اروپا^۲ و تشکیل نهادهای گوناگونی از جمله گروه ویژه اقدام مالی^۳، گروه ویژه اقدام مالی حوزه کارائیب^۴، گروه ویژه اقدام مالی آمریکای جنوبی^۵ و گروه پول‌شویی آسیا و اقیانوسیه^۶ - همگام با تصویب قوانین مبارزه با پول‌شویی در سطوح ملی - بیانگر عزم جدی کشورها در رویارویی با این پدیده شوم است.

کمیته نظارت بانکی بال^۷ نیز همگام با سایر مراجع فعال، اقدام به انتشار اسنادی چند در این زمینه نموده است. اسنادی که هدف آنها، توصیه تدابیر احتیاطی مناسبی است که به شناسایی مکفی هویت مشتریان و عملکرد حساب آنها می‌انجامد^۸. عمل به این پیشنهادات؛ از جمله شروط لازم جهت مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکی است. این کمیته در دسامبر سال ۱۹۸۸ میلادی، اقدام به انتشار سندی تحت عنوان "پیشگیری از سوءاستفاده عوامل جنایتکار از نظام بانکی جهت پول‌شویی"^۹ نمود که اینک ترجمه آن را پیش‌رو دارید. این سند به اختصار به توصیه سیاست‌ها و اقدامات مهمی می‌پردازد که لازم است مراجع ملی و بین‌المللی در مبارزه با پول‌شویی، سرلوحه فعالیت‌های خویش قرار دهند. از این رو، مطالعه آن را به کلیه مراجع قانون‌گذار، کارشناسان و ناظران بانکی کشور پیشنهاد می‌نماییم.

عبدالمهدی ارجمندنژاد

بهمن ۱۳۸۴

1 - The Vienna Convention (Dec. 19, 1988).

2 - The Council of Europe Convention (Nov. 8, 1990).

3 - Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF).

4 - The Caribbean Financial Action Task Force Group (CFATFG).

5 - The South American Financial Action Task Force Group (SAFATFG).

6 - The Asia - Pacific Group on Money Laundering.

7 - Basle Committee on Banking Supervision (BCBS).

۸- ترجمه برخی از این اسناد بر روی سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به آدرس WWW.CBI.IR، بخش نظارت بر امور بانکها قرار دارد.

9 - Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money - Laundering, December 1988.

پیشگیری از سوءاستفاده عوامل جنایتکار از نظام بانکی جهت پول شویی

مقدمه

۱- ممکن است بانک‌ها و دیگر موسسات مالی به طور ناخواسته، به عنوان واسطه‌ای برای انتقال یا سپرده‌گذاری وجوه ناشی از فعالیت‌های مجرمانه، مورد استفاده قرار گیرند. افراد جنایتکار و همکاران آن‌ها، از سیستم مالی برای انجام پرداخت‌ها و انتقالات وجوه از یک حساب به حساب دیگر استفاده می‌کنند تا بدین وسیله منبع و هویت مالک اصلی پول را پنهان داشته، با استفاده از خدمات بخش امانت‌سپاری^۱ بانک؛ محل امنی را برای ذخیره اسکناس‌های خود فراهم آورند. معمولاً به این فعالیت‌ها، پول‌شویی اطلاق می‌شود.

۲- تلاش‌هایی که تاکنون با این هدف انجام شده است که مانع سوءاستفاده از نظام بانکی در این زمینه شوند، عمدتاً توسط واحدهای قضایی و نظارتی کشورها - در سطح ملی - صورت گرفته است. با وجود این، افزایش ابعاد بین‌المللی فعالیت‌های جنایی سازمان یافته - به خصوص در زمینه مواد مخدر - به گسترش اقدامات مشترک در سطح بین‌المللی انجامیده است. از جمله اولین اقداماتی که در این زمینه انجام شده است می‌توان به گزارش ارائه شده از سوی "کمیته وزیران شورای اروپا"^۲ در ماه ژوئن سال ۱۹۸۰ میلادی اشاره نمود که در آن^۳ چنین نتیجه‌گیری شده است:

"... نظام بانکی می‌تواند نقشی بسیار موثر در پیشگیری از ارتکاب چنین اقدامات جنایتکارانه‌ای ایفا نماید. همچنین همکاری آنها می‌تواند به مقامات قضایی و پلیس، در پیشگیری از انجام این قبیل اقدامات یاری رساند."

---

1 - Safe - deposit facility.

2 - Committee of Ministers of the Council of Europe.

۳- اقدامات لازم بر علیه نقل و انتقال و محافظت از وجوهی که منشاء جنایی دارند. توصیه شماره R(80)10، مصوب ۲۷ ژوئن سال ۱۹۸۰ میلادی کمیته وزیران شورای اروپا.

در سال‌های اخیر، موضوع نحوه پیشگیری از تطهیر عواید ناشی از جنایت توسط افراد جنایتکار و از طریق نظام مالی؛ توجه مراجع قانون‌گذار، واحدهای مجری قانون و ناظران بانکی برخی کشورها را به خود جلب نموده است.

۳- مراجع نظارت بانکی که از کشورهای مختلف در "کمیته مقررات بانکی و رویه‌های نظارتی بال"^۱ حضور دارند دارای نقش‌ها و مسئولیت‌های یکسانی در ارتباط با پیشگیری از پول‌شویی نیستند. در برخی کشورها، ناظران بانکی دارای نقش ویژه‌ای در این زمینه هستند در حالی که در بعضی دیگر، ممکن است مسئولیت مستقیم این امر متوجه آنان نباشد. این امر به نقش نظارت بانکی اشاره دارد. به عبارت دیگر وظیفه اولیه‌ای که در آن - به جای حصول اطمینان از مشروعیت یکایک مبادلات انجام شده توسط مشتریان بانک - به حفظ ثبات کلی و سلامت مالی بانک‌ها می‌اندیشد. با وجود این و برخلاف محدودیت‌هایی که در برخی کشورها متوجه ناظران بانکی است، تمامی اعضای کمیته مزبور عمیقاً به این موضوع اعتقاد دارند که ناظران بانکی نمی‌توانند نسبت به سوءاستفاده افراد جنایتکار از بانک‌ها بی‌تفاوت باشند.

۴- ممکن است سوء شهرت ناشی از همکاری ناخواسته بانک‌ها با افراد جنایتکار، اعتماد عمومی به بانک‌ها را سلب نموده، ثبات آنها را به مخاطره بیندازد. به علاوه، ممکن است بانک‌ها خود را در معرض خسارات مستقیمی قرار دهند که ناشی از کلاهبرداری است. این امر به نوبه خود می‌تواند نتیجه غفلت بانک‌ها در تشخیص مشتریان نامطلوب یا ضعف تدریجی صلاحیت اخلاقی کارکنان آنها در نتیجه همکاری با افراد جنایتکار باشد. به این دلایل، اعضای کمیته بال اعتقاد دارند ناظران بانکی دارای یک نقش کلی در تشویق استفاده از استانداردهای اخلاقی - برای تدوین اخلاق حرفه‌ای در میان بانک‌ها و دیگر موسسات مالی - هستند.

---

1 - Basle Committee on Banking Regulations and Supervisory Practices.

۵- به زعم کمیته بال، یکی از راه‌های نیل به این هدف که در عین حال با تفاوت‌های نظارتی موجود در بین کشورها هم‌خوانی هم داشته باشد دستیابی به یک توافق بین‌المللی بر روی یک بیانیه اصول^۱ است که انتظار می‌رود موسسات مالی به آن پایبند باشند.

۶- بیانیه پیوست، بیانیه‌ای کلی در زمینه اصول اخلاقی است که در آن مدیریت بانک‌ها، به ایجاد رویه‌هایی موثر و مناسب تشویق می‌شوند. رویه‌هایی که اطمینان می‌دهند هویت تمامی افرادی که دارای روابط کاری با موسسات مزبور هستند به شیوه مناسبی شناسایی شده؛ از انجام مبادلاتی که ظاهراً نامشروع می‌باشند، جلوگیری؛ و با واحدهای مجری قانون همکاری می‌شود. این بیانیه یک سند قانونی نبوده و اجرای آن بستگی به قوانین و رویه‌های موجود در هر کشور دارد. به خصوص لازم است به این نکته توجه شود که ممکن است در برخی کشورها، بانک‌ها از مقررات قانونی شدیدتری در این زمینه پیروی نمایند و این بیانیه قصد ندارد جایگزینی برای آن الزامات بوده و یا آنها را کم‌رنگ نماید. صرف‌نظر از شرایط قانونی موجود در کشورهای مختلف، نظر کمیته بال بر این است که اولین و مهم‌ترین حفاظ در برابر پول‌شویی، صداقت مدیریت بانک‌ها در برخورد با این پدیده و عزم جدی و هشیارانه آنها در پیشگیری از همکاری موسسات متبوع خود با افراد جنایتکار و یا جلوگیری از این است که به عنوان مجرای برای پول‌شویی، مورد سوءاستفاده قرار گیرند. این بیانیه بر آن است تا از استانداردهای اخلاقی مزبور، پشتیبانی نماید.

۷- مقامات نظارتی حاضر در کمیته، از اصول تدوین شده در بیانیه مزبور حمایت می‌نمایند. این مقامات - تا آنجا که مباحث فوق در حیطه صلاحیت مراجع نظارتی کشورهای مختلف عضو قرار دارد - بانک‌ها را نسبت به پذیرش سیاست‌ها و رویه‌هایی که با این بیانیه سازگاری دارند، تشویق و ترغیب می‌نمایند.

نظر به مقبولیت جهانی این بیانیه، کمیته بال اجرای آن را به مراجع نظارتی سایر کشورها نیز توصیه می‌نماید.

---

1 - Statement of Principles.

بیانیه اصول

۱- هدف

ممکن است بانکها و دیگر موسسات مالی به طور ناخواسته، به عنوان واسطه‌ای برای انتقال یا سپرده‌گذاری پول‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه، مورد استفاده قرار گیرند. اغلب هدف از انجام چنین مبادلاتی، پنهان کردن هویت مالک اصلی وجوه است. استفاده از سیستم مالی به این شکل، علت اصلی نگرانی پلیس و دیگر واحدهای مجری قانون است. همچنین از آنجا که ممکن است همکاری بانکها با افراد جنایتکار، موجب کاهش اعتماد عمومی به آنها شود؛ این موضوع مورد توجه ناظران بانکی و مدیریت بانکها نیز می‌باشد.

بیانیه اصول بر آن است تا به منظور پیشگیری از پول‌شویی از طریق نظام بانکی چه در عرصه ملی و چه در پهنه بین‌المللی؛ فهرست خلاصه‌ای از برخی سیاست‌ها و رویه‌های اساسی را در اختیار مدیریت بانکها قرار دهد. فهرستی که لازم است مدیریت بانکها از وجود آنها در موسسات متبوع خود اطمینان حاصل نمایند.

از این رو هدف از تدوین این بیانیه، تقویت بهترین رویه‌های موجود در میان بانکها و به خصوص تشویق هوشیاری در مقابل سوءاستفاده افراد جنایتکار از نظام‌های پرداخت، استفاده از موانع موثر بازدارنده¹ و همکاری با واحدهای مجری قانون است.

۲- شناسایی هویت مشتری

به منظور حصول اطمینان از این که نظام مالی به عنوان مجرای برای نقل و انتقال وجوه

---

1 - Effective Preventive Safeguards = حفاظ‌های موثر پیشگیری

حاصل از جرم، مورد استفاده قرار نمی‌گیرد لازم است بانک‌ها برای تعیین هویت واقعی تمامی مشتریانی که خواهان استفاده از خدمات موسسه مزبور هستند، اقدامات منطقی لازم را به عمل آورند. باید درخصوص شناسایی هویت مالکین کلیه حساب‌ها و افرادی که از صندوق امانات^۱ استفاده می‌کنند، دقت خاصی اعمال شود. لازم است تمامی بانک‌ها برای احراز هویت مشتریان جدید، رویه‌های موثری را ایجاد نمایند. باید در بانک سیاست شفافیت وجود داشته باشد مبنی بر این که مشتریانی که مدارک شناسایی خود را ارائه نکرده‌اند، مبادلات تجاری مهمی صورت نگیرد.

۳- تطبیق با قوانین

مدیریت بانک‌ها باید اطمینان یابند که تمامی کارهایی که انجام می‌دهند در انطباق با استانداردهای عالی اخلاقی بوده، از قوانین و مقررات مربوط به مبادلات مالی پیروی می‌شود. در مورد مبادلاتی که به نمایندگی از مشتریان انجام می‌شود، طرح این موضوع پذیرفتنی است که ممکن است بانک‌ها، هیچ ابزاری برای تشخیص این که مبادله مزبور ناشی از یک فعالیت مجرمانه بوده یا بخشی از آن را تشکیل می‌دهد، نداشته باشند. به طور مشابه و در سطح بین‌المللی نیز ممکن است کسب اطمینان از این که مبادلات برون‌مرزی انجام شده به نمایندگی از مشتریان، در انطباق با مقررات کشور دیگر انجام شده است؛ کاری دشوار باشد. با وجود این، چنانچه بانک‌ها به دلایلی قوی اطمینان دارند برخی از مبادلات با فعالیت‌های پول‌شویی مرتبط هستند، لازم است از ارائه خدمات یا کمک موثر به انجام آنها اجتناب نمایند.

---

1 - Safe – Custody Facilities.

۴- همکاری با واحدهای مجری قانون

بانک‌ها باید تا آنجا که مقررات محلی خاص در زمینه حفظ اسرار مشتری به آنها اجازه می‌دهد همکاری کاملی با مراجع مجری قانون در کشور خود داشته باشند. باید در مورد مشتریانی که با ارائه اطلاعات تغییر یافته، ناقص یا گمراه کننده؛ قصد فریب واحدهای مجری قانون را دارند، دقت ویژه‌ای به خرج دهند تا از حمایت یا کمک به آنها احتراز شود. در مواقعی که بانک‌ها به حقایق دست می‌یابند که به دلایل منطقی نشان می‌دهند پولی که به سپرده گرفته‌اند از فعالیت‌های جنایی ناشی می‌شود یا مبادلاتی که وارد آن شده‌اند اهدافی جنایی دارند، لازم است اقدامات اصلاحی مناسب را - در انطباق با قوانین - به عمل آورند. به عنوان مثال اجتناب از کمک به مشتری مذکور، قطع روابط با وی و بستن یا انسداد حساب‌های مربوط.

۵- پایبندی به بیانیه

تمامی بانک‌ها باید رسماً اقدام به تصویب سیاست‌هایی نمایند که در انطباق با اصول تدوین شده در این بیانیه می‌باشند. همچنین لازم است اطمینان یابند کلیه کارکنان آنها - در هر کجا که مستقر هستند - به خوبی از سیاست بانک در این زمینه آگاهی دارند. در مورد مواد مطروحه در این بیانیه، باید به آموزش کارکنان نیز توجه داشت. به منظور افزایش پایبندی به این اصول، لازم است بانک‌ها برای شناسایی هویت مشتری و نگهداری از سوابق داخلی مربوط به مبادلات انجام شده، رویه‌های خاصی را وضع و به اجرا درآورند. ممکن است نیاز به توسعه ترتیباتی خاص در زمینه حسابرسی داخلی باشد تا از رهگذر آن، ابزارهای موثری جهت آزمون میزان انطباق کلی با این بیانیه ایجاد شود.

ماخذ:

Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money – Laundering, Basel Committee on Banking Supervision, December 1988.

استفاده از مطالب این مجموعه با ذکر ماخذ بلامانع است.

